

לעילוי נשמת

ר' עוזיהו אליהו בן ר' שלום קמיסר ז"ל

דברים שאין לבן חצר רשות

לעשות בחצר ויכולים לעכב עליו

כל אומנות או מלאכה [חוץ ממלמד תינוקות], שרגילים בני אדם לבוא הרבה אל העוסק בהם, ומתוך כך נשמע קול הנכנסים והיוצאים, ומונע משאר בני החצר את מנוחתם, הרי הם מעכבים על הבא לעסוק בהם, שלא יעשה זאת בחצר המשותפת. ובגמרא פורטו כמה מן הדברים הללו:

א. חנות.

ב. רופא [=מוהל].

ג. אומן [=מקיז דם].

ד. גרדי [העושה לאחרים. אבל עושה לעצמו מותר].

ה. מלמד תינוקות גויים.

ו. סופר העיר היהודי. [רש"י מפרש שהכוונה למלמד תינוקות העיר, ומושיב מלמדים תחתיו, והוא מורה את כולם איך יעשו, ויש שם קול גדול. [ובמסכת בבא מציעא פירש, שהכוונה לספר המספר אנשי העיר]. ור"ח מפרש שהכוונה לסופר הכותב שטרות העיר].

ז. סופר (העיר) גוי.

ודינים אלו שווים כשבן חצר רוצה לעשותם בעצמו, או שרוצה להשכיר את רשותו לשם הדברים הללו.

ובכל אלו, דווקא בני חצרו מעכבים עליו, אבל בני חצר אחרת לא.

דברים שיש לבן חצר רשות לעשות

בחצר ואין יכולים לעכב עליו

- כל אומנות או מלאכה, שבני אדם אינם רגילים לבוא הרבה אל העוסק בהם, בני חצר אינם מעכבים על הבא לעסוק בהם, שלא יעשה זאת בחצר המשותפת. ובגמרא פורטו כמה מן הדברים הללו:

א. יוצר כלים ומוכר בשוק. והדבר מותר אף על פי שמכה בפטיש למלאכתו.

ב. טוחן בריחים. והדבר מותר אף בריחים המשמיעות קול. י"מ שהדבר מותר דווקא בעושה לעצמו, וכן הדין גם בגרדי העושה לעצמו. וי"מ שהדבר מותר אף בעושה לאחרים, כי מלאכת הריחים שונה ממלאכת הגרדי, שאצל הריחים אין כל כך נכנסים ויוצאים, כי בכל פעם שנכנסים אליו, נותנים בבת אחת הרבה לטחון, מה שאין כן גרדי, שיש הרבה נכנסים ויוצאים, המביאים לו מטווה.

- מלמד תינוקות של בית רבן, אף על פי שיש בזה קול גדול של תינוקות היוצאים ונכנסים, הבא ללמד תינוקות בחצר, בני חצר אינם מעכבים עליו, ודבר זה הוא מתקנת יהושע בן גמלא, שתיקן תקנות שלא תשכח תורה מישראל, ולא יעכבו על הבא ללמד תינוקות.

תלמוד התורה במשך הדורות

א. בתחילה כל אחד היה מלמד את בנו, שנאמר "ולמדתם אתם את בניכם".

אולם יש בזה פגם, כי באופן הזה, מי שלא היה לו אב [היכול ללמדו], לא היה לומד תורה.

ב. התקינו שיהיו מלמדי תינוקות יושבים בירושלים, כדי שגם מי שאין לו אב [היכול ללמדו], יוכל ללמוד תורה. והטעם שהושיבום בירושלים, משום שנאמר, "כי מציון תצא תורה".

אולם תקנה זו לא הועילה אלא למי שהיה לו אב להעלותו לירושלים. אבל מי שלא היה לו אב [להעלותו לירושלים], לא היה עולה, ולא היה לומד.

ג. התקינו שיהיו מושיבים מלמד תינוקות בכל פלך ופלך, [פלך אחד כולל כמה מדינות], והיו מכניסים את הנערים ללמוד כשהם כבני 16 או כבני 17. [אפשר שהכניסום ללמוד רק בגיל זה, משום שלא היו מלמדים בכל עיר, וטורח להוליך קטנים ממדינה למדינה ללמוד תורה].

אולם גם תקנה זו לא היתה טובה כל כך, כי מאחר שנכנסו ללמוד בגיל מאוחר, לא היו מקבלים את מרות המלמדים, ומי שהיה רבו כועס עליו, היה מבעט ברבו ויוצא.

ד. התקין יהושע בן גמלא, שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר, ומכניסים את הקטנים ללמוד כשהם כבני 6 כשהם בריאים או כבני 7 כשהם כחושים, ובריאים מאד מכניסים כבני 5, כמו ששנינו בן 5 למקרא.

יהושע בן גמלא היה כהן גדול, על ידי שמרתא בת בייתוס [אשתו], שילמה ממון רב לינאי המלך.

ולא היה הדבר ראוי, כי היו אחרים חשובים ממנו, ולכן אמר רב יוסף על העניין הזה בלבד, קשר רשעים הוא, אבל לא התכוון לומר שיהושע בן גמלא עצמו רשע, שהרי בסוגיה זו מוכח שהיה צדיק גמור.

כי מציון תצא תורה

כתבו התוס', "כי מציון תצא תורה", לפי שהבא לציון, היה רואה קדושה גדולה, וכהנים בעבודה, ועל ידי זה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה.

דברים שאמר רב לרב שמואל בר שילת

בעניין לימוד תינוקות של בית רבן

א. עד שש שנים לא תקבל, מכאן ואילך תקבל. וספי ליה כתורא, [=האכילהו והשקהו תורה בעל כורחו, כשור שנותנים לו עול על צוארו].

ב. כשאתה בא להכות את התלמידים, אל תכה אלא בערקתא דמסנא [=רצועות של מנעלים], כלומר מכה קלה שלא יזקו.

ג. מי שאינו לומד, אינך זקוק לייסרו יותר מדאי, ולא לסלקו מלפניך, אלא ישב עם האחרים, וסופו לתת לב.

כמה פרטים מתקנת יהושע בן גמלא

א. מאחר שהשטן מקטרג בשעת סכנה, ודרך שבין הערים, וכן מעברי הנהרות שאין בהם גשר רחב, מקום סכנה הם, אין מוליכים את התינוקות ללמוד תורה מעיר לעיר, ואף באותה העיר אין מוליכים אותם מעבר לנהר שאין על גביו גשר רחב.

ב. כמות התלמידים שמעמידים להם מלמד וריש דוכנא [=שומע עם התינוקות מפי המלמד, וחוזר ומשגירו בפי התינוקות, ונוטל שכר מבני העיר].

לפי שיטת התוס', כשיש פחות מ-25 תינוקות, כלל אין כופים את בני העיר להעמיד להם מלמד. וכשיש בין 25 ל-39, מעמידים להם מלמד אחד. וכשיש בין 40 ל-49, מעמידים להם מלמד אחד וריש דוכנא אחד לסייעו. וכשיש 50 תינוקות, מעמידים להם 2 מלמדים.

ולפי שיטת רבינו יונה, כשיש בין 1 ל-25 תינוקות, מעמידים להם מלמד אחד. וכשיש בין 26 ל-40, מעמידים להם מלמד אחד וריש דוכנא אחד. וכשיש בין 41 ל-50, מעמידים להם שני מלמדים.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
תוס'	אין מעמידים כלום			מלמד אחד																	מלמד אחד וריש דוכנא אחד										שני מלמדים																		
ר' יונה	מלמד אחד			מלמד אחד וריש דוכנא אחד																	שני מלמדים																												

יש מלמד טוב יותר מהראשון ששכרו

לדעת רבא, אין מעבירים את הראשון, כדי לשכור את השני, כי כשיעשו כן, יתפאר השני בלבו, שאין כמותו, ויתרשל מללמד כראוי, ולא יירא שיסלקוהו.

ולדעת רב דימי, מעבירים את הראשון, ושוכרים את השני, ואין לחוש שיתרשל, כי ודאי יתן לב ללמוד יפה, משום שדואג מקנאת חברו שסלקוהו מלפניו, שיביישנו בבני העיר.

חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס

שני מלמדים, אחד לומד עם התינוקות הרבה, אבל אינו מדקדק בלימוד התינוקות שלא ישתבשו, ואחד מדקדק שלא ישתבשו, אבל אינו לומד הרבה:

לדעת רבא – שוכרים את הלומד הרבה, כי יש תועלת בכך שילמדו הרבה, ואין פגם בכך שאינו מדקדק עמהם, כי שבשתא ממילא נפקא, כלומר הטעויות שיהיו להם, יתוקנו מעצמם במשך הזמן.

ולדעת רב דימי – שוכרים את המדקדק, כי שבשתא כיון דעל על, כלומר כל טעות שיטעו, תקבע בלימודם לעד, ואם ילמד עימהם מי שאינו מקדקד בלימודם, יש בזה חסרון גדול, ונאמר "ארור עושה מלאכת ה' רמיה". וכן מצינו ביואב, שלמד בפני מלמד שלא דקדק עמו, ומתוך כך, כשטעה בפסוק, "תמחה את זכר עמלק", שהכוונה לזכרים בלבד, לא תיקן אותו שהכוונה לזכרון עמלק, שהוא אפילו הנשים והטף והבהמות. וכשהכה את אדום, הכרית רק את זכריהם, וכשהתברר לו טעותו, על ידי שהוכיחו דוד, ביקש להרוג את רבו. י"א שבאמת הרגו, ולא הניח לו, כי נאמר "ארור מונע חרבו מדם". וי"א שלא הרגו, והניח אותו בקללת, "ארור עושה מלאכת ה' רמיה".

כל פסידא דלא הדר כמותרים ועומדים דמי

כל אלו, אם טעו במלאכתם, יש בכך הפסד שאין לו תקנה, ולכן אינן צריכים התראה לסלקם, וכמותרים ועומדים הם שלא יקלקלו, ואם קלקלו מסלקים אותם מיד:

א. מקרי ינוקא [=מלמד תינוקות] – במסכת בבא מציעא פירש רש"י, שאם לימד טעות, שוב אינה יוצאת מלב התלמידים, והרי הם לעולם בטעותם [=שבשתא כיון דעל על]. ור"י אומר, שאף לדעת האומרים שבשתא ממילא נפקא, והטעות שלימד יוצאת מלב התלמידים, ומכל מקום אותו הזמן שלימד אותם טעות, נתבטלו מלימודם, ואין להשיבו.

ב. שתלא – כרם שאינו נטוע כראוי, אין לו תקנה שלא יגדלו הנטיעות כמו שהיו ראויות לגדול.

ג. טבחא [=שוחט] – אם התנבלה הבהמה תחת ידו, אין לה תקנה.

ד. אומנא [=מקיז דם] – אם הרג, אין למעשה הזה תקנה.

ה. סופר מתא [=סופר סת"ם] – אם קלקל בכתיבתו, אין לו תקנה [בתפילין ומזוזות. ואף בספר תורה, אם לא ימצא הקלקול, הכל פסול. ואף אם ימצא, אותו הזמן התבטל]. ור"ח מפרש שהכוונה לכותב שטרות, ואם נכתב השטר שלא כדין, ולאחר מכן נודע הדבר, אין לו תקנה, [שאפילו אם יכתבו שטר חדש, אין כאן שיעבוד מהזמן הראשון אלא מהזמן השני].

זכות שיש לבעל אומנות לעכב על

אחרים מלירד לאומנותו באותו מבוי

לדעת תנא קמא של הברייתא, [שכמותו פסק רב הונא בריה דרב יהושע], בעל אומנות **מעכב על בני מבואו, שלא ישכירו רשותם למי שרוצה לעסוק באומנותו** [כשאותו אחד אינו בן העיר]. **אבל אם אחד מבני המבוי עצמו רוצה לירד לאומנותו, אינו מעכב עליו**, מפני שזה אומר לו, אתה עושה בתוך שלך, ואני עושה בתוך שלי. [וספק בגמרא, אם בן מבוי זה מעכב על בני מבואות אחרים שבעיר, שלא ירדו לעסוק באומנותו במבואו, או שאינו מעכב אלא על בני עיר אחרת].

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל ורב הונא, בעל אומנות **מעכב על בני מבואו, אף כשרוצים לעסוק בעצמם באומנותו**, כי אומר להם, שבכך הם פוסקים חייו, על ידי שממעטים את פרנסתו. [והדין הזה הוא אף לדברי חכמים, המתירים לחנווני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות, ואינם אוסרים מטעם שבכך יבואו התינוקות אל המחלק ולא אל האחרים, כי כשאחד מחלק לתינוקות איזה דבר, יש תקנה לשאר החנוונים, שיעשו גם הם כמותו, אבל זה שהיה כאן לבדו, ובא אחר לגזול פרנסתו, אין לו תקנה להציל את עצמו מהנזק, ולכן אין לחבירו רשות לירד לאומנותו].

ר"י מפרש, שמתקנת יהושע בן גמלא יש **יוצא מן הכלל**, והוא אומנות של **מלמד תינוקות** ישראל, שבה אין מעכבים על בני המבוי מלהשכיר רשותם לכך, אף על פי שכבר יש ביניהם מלמד תינוקות.

ורשב"א מפרש, שאם כבר יש במבוי זה מלמד תינוקות, הרי זה **מעכב** על שאר בני המבוי **מלהשכיר רשותם לכך**. ורק כשאחד מבני המבוי **עצמו רוצה ללמד תינוקות**, אין הראשון **מעכב** עליו, ובזה אף רבן שמעון בן גמליאל מודה.

מרחיקים מצודת הדג

מן הדג כמלוא מרוצת הדג

צייד שנתן עיניו בדג, עד שהכיר את חורו, על שאר הציידים להרחיק את מצודותיהם משם עד פרסה, אף על פי שעדיין לא זכה בו הראשון. והכל מודים לדין הזה, כי כשהצייד מכיר את חורו של הדג, ומכין לו מזונות בסמוך כדי ללכודו, דבר ברור הוא שיצוד אותו, כי כן טבעו של הדג, ואינו משנה את טבעו, והבא לצוד את הדג תחתיו, הרי זה כמזיקו.

מה שאין כן בפותח חנות ליד חנותו של חבירו, [שלדעת תנא קמא אין בכך איסור], משום שאין שום ודאות שיגיעו הקונים לראשון דווקא, ואם כן כשבאים לשני, אינו כמזיק את הראשון.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד כסיכום קצר של הדף

[לתרומות ולהנצחות](#)

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום](#)

[להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום](#)

כל הזכויות שמורות © מותר להפיץ שלא למטרה מסחרית